

Навоий наздида дўстлик

«ГАР ИСТАР ЭСАНГ ОСУДАЛИК...»

Қайси бир тұхмати бізге күлмәді нисбат ракиб,

Қайсы бирнің шештігін күлмәді бөвэр хабиб?

Күрәпсиз, ракиблар таъсиріде фикр ва ишончи ўзғарған лакманы Навоий дүст билаётгани йўқ. Бунака дўстлар хакида Ибн Сино янада қатый ва кескин гапларни ёзіб кетган:

Дўстим душманнинг бўлибди меҳмон,

Энди ўтирамайман, у билан бир он.

Пархез кил шакардан заҳари бўйса,

Пашшадан коч, кўниш жойи гар илон.

Чунончи, душман билан иттифок дўст - «захар араплашган шакар». У илонга хамнафас пашши. Балки Навоий иккюзламачи шундай «пашша»ларга ҳам сабоқ бўлишини ўйлаб:

Истасан душманнинг ўлғай санг дўст,

Кирмагид дўст била душман аро...

деганди. Бу байтада дуст душман орасида «сарсон илик»ка айланышнинг шафазлиги мантиқан англалиб турибди:

Энди Навоийнинг душманлика муносабати тўғрисиди.

Навоий ҳәтдан йироқлашмаган санъаткор. Шундаги учун турмушдаги салбий ходисаларни ҳам, одамлар характеристидағы ўзулик хусусиятларини ҳам кенг миёсларда мушоҳада этиб, уларни ўз номидан кескин коралаган. Навоий зулму зўравонлик, қабоҳату номонидан, раҳё товламачиликларга муросалик даҳо. Инсон ақида ва қалбини таҳирлайдиган заминнага қанака ҳаксизлик бўлмасин барчарасиша шоир карши турган. Буларга душманлигини яшимраган. Лекин Навоийнинг улуғ қалбидан инсонга ганимлихиссийтлари мутлака ўрин томаган. Шоирнинг дунёкарашида душманлик деган касофиди аслида йўқ нарса. Чунки душманнинг - бу «иш эмас». Шунинг учун бутун «олам ахли» ёр-дўст, ягона меҳр кўши остида ҳамхижат кун кечиришлари керак.

Олам ахли, билингизким, иш эмас душманнинг, ёр ўлуг бир-билингизгиз эрур ёрлиг иш.

Бу - Навоийнинг умуминсоний оруси. Шоир шу орзу чўқисидан атроф-мұхитда бокқандан кўнглини яна қадар тошлари эзмaganligига икъл бовар этмайди, албатта. Навоий душманликнинг энди оғир оқибатларига гувоҳ бўлганилиги тархандан аён. Бундан ташқари, шоирнинг бошига ёғилган хусумат тошларини демайсизми? Навоийнинг табиатан ҳәқлараст, тўғрисўз ва диённатпарвар, унинг шахсиятида фа-

олик, талабчаник, адолат ишикдаги аёвсизлик чегара билмаган. Булар эса ҳамма-га ҳам ўқевермagan. Бу фазилатлар унга душман ортирган. Бобурнинг мълумотла-рига кўра, Навоийдаги нозиктабъ, мизозий силларни ҳам ҳар турли мунозараю мухокамаларга сабаб бўлган. Уни кимларидир «давлатининг гуруридин» деб тасаввур килгандар. «Андоқ эрмас экандур, бу си-фат анига жиблий (тўғма, табий) экандур», дейи Бобур.

Навоийда шундай байт бор:

Агарчи мен ёмонмен, яхшидур ким мұттарифдурмен,
Ўзин ўхши тасаввур айлаган менинг ёмон эрмиш.

Явни: боринги, мен ёмонмен. Аммо камчиликларини бўйнига олувчи ёмонмен. «Ўзин ўхши тасаввур айлаган менинг ёмон эрмиш». Улар менинг кўра мўнлар тұғма адвокатлар. Уларнинг багрида кин ва котилик пичоклари ялтирад туради. Улар ҳеч пайт ўз ножаҳилларини тушунмокни истамайдилар. Шунинг учун уларлари ўч ва душманнинг гарасидан сира фориг бўла олмайди. Булар «қадимий» душманнингича колаверади. Навоий «Агарчи нутки равонбаш, жонга роҳат» этказар дарражада эса ҳам қадимий душманнинг «зинёнидн» ҳазар этишга чакиради. Ва мантиқилиларни сифатида мана қайси ҳақиқатини эслатади:

Сув бирла ўт аро зиддият ўлди чун азалий,
Агар ҳаёт сүйдидиз, ўтка оғат эрзур.

Аммо шуни ҳам қайд килиш керакки, Навоий бефаҳм ва жохил дўстдан зийрак ва оқил душманнинг ағзал деб баҳолаган: Бир дўстдан ортуқдур агар жохил эса, Андоқ душманни, зийрак оқил эса.

Душманликдан она Замин сийнасидағи жархопатлар камаймайди. Инсоннинг кисмасида тутун бўйиб ўтган жумбоклар ечинмайди. Саҳрода дарахт ўймайди. Гариларнинг кўз ёшлари, эзилган улуснинг ички охлари битмайди. Душманликдан ҳар қанака бутун ҳалқ парокандалаш, гурури охир-оқибат уваласид, Ватан истиқболи ёрк ва номус этириосидан маҳрум ман-култарга қараб болалариди.

Душманлик - истиқболиз тўйғу. Шу-нинг учун Алишер Навоий наинки одам, балки олам қалбининг файзи ва ободлигина ҳам дўстликда кўрган, дўст меҳри ва угулганини теран сўзларда таърифлаб ўтган эди.

Иброҳим ҲАҚҚУЛ,
Филология фанлари доктори

Оқтошдаги «Нарғиза» мактабгача тарбия муассасасидан сира 89 болакай тавлим-тарбия олмокда. Уларга республика ҳалқ мариғи альчиши, умрингин 30 йиллини тарбиянинг багишлаган Мехримисо Абдурахмонова раҳбарлигидан келишиб. Бу ерда болакларга кераки барча ша-роитлар яратилган:

Болажонлар учун спорт майдончиси ташкил қилиниб,

уларнинг соғлом вояға эти-шишларига алоҳида эътибор каратилмоқда. Бундан ташқари, тўғарларларда болжонлар ўзлари ясаган ўйинчоклардан хурсанд бўлмоқда.

Суратларда: меҳрибон тарбияни Тўлғаной Ражабова болалар билан; болалар спорт майдончисида.

Т.НОРҚУЛОВ
(ЎЗА) олган суратлар

САҲНАДА – ЭРТАК ҚАҲРАМОНЛАРИ

«Орзужон ва Камбаржон» деб номланган спектакл шу якин кунлар ичидан томошабинларга кўрсатилиди.

Ўзбек ҳалқ эртаги асосида саҳналаштирилган бу асрар ўзбекистон ёш томошабинлар театрининг на-вбатдаги спектаклиди. Театрнинг бадий раҳбари Наби Абдурахмонов раҳбарлигидан ўз режиссёр Гузал Сулаймонова томонидан саҳналаштирилган мазкур постановка ўшларни эзгуликка чорлайди.

Шуниси мухимки, «Орзужон ва Камбаржон» спектаклида хонандада Равшан Номозов юйлаган дилрабо тароналар ҳам бир неча бор янграйди.

Бундан ташқари, театр ижодкорлари ана ўнчай мусиқалии асарлардан яна биттасини саҳналаштириш устида изланишмокда.

БЕКАЛАР МЕХНАТИ

Үй бекаларининг мехнати мана-мана деган спортичлар мехнатидан ҳам оғирроқ экан: Италиядада ўтказилган маҳсус синов иширкочилиари шундаги хулосага келишиб. Тажрибали, фақат ўтрезгор ишлари билан шуғулланувчи 37 ўшдаги ўн иккиси балоли бир неча аёл қатнашди.

Үй кўтариш, дераза ювши, гилам коқини сингари бир-икки ойда бир келадиган оғир юмушлар ўтказимни олишмокда.

хисобга кирмаган. Оддий рўзгор ишлари билан ўтган кун давомида ўй бекаси иккиси футболь мосбасида каскасида, иккиси соатлик тенни ўйнинг, саккиз кило-метрлик велосипед пойтага-санга тент кувват сарфлар экан.

БАЛИҚНИНГ ХОСИЯТИ

Гренландияда истиқомат қиливчи эскимослар юрк хасталигини билиши мактаб экан. Мутахассис олимлар Фирқида, бунга эскимосларнинг жуда кўп микдорда балиқ истемоль

килишлари сабаб экан. Негаки, балиқ таркибида ёғ кислотаси ва бошқа маддалар юрак хасталигининг олдини олиши билан бирга, бу касалликка шифо ҳам бўларкан. Бундан ташқари, балиқ инсон танасидаги кўплаб касалликларни, хусусан, ракни олдини олишда ҳам фойдаси катта. Балиқ одамини ҳамиша соғлом ва бакувват киларкан. Дардга ҳалимнинг деган одам хафтада уч марта 200 граммдан балиқ ейши керак.

З.РАХИМОВА
тайёрлади

Адолат сувга, зулм ўтга ўхшайди. Зилол сув ҳар доим бало оғатларни келтириувчи оловни ўчиради.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган иккита тоифа бор:

Уларнинг бири ўргатувчи, иккинчи ўрганувчи.

Сўзни донодан эшишиб, нодонларга вактла ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган ўтган.

Дунёда ҳакиқий қиши деб аталаидиган и